

22. september – Deň OS SR¹

Vojny a bitky na Slovensku

Bitka pri Brezovej pod Bradlom a Deň Ozbrojených síl SR

Počnúc rokom 1998 si vždy 22. septembra príslušníci Ozbrojených síl Slovenskej republiky, veteráni i priaznivci dejín pripomínajú Deň Ozbrojených síl SR.

O d roku 1950 do zániku spoločného štátu Čechov a Slovákov 31. decembra 1992 sa deň armády slávil 6. októbra na počesť toho, že v roku 1944 v uvedený deň jednotky 1. československého armádneho zboru v ZSSR prekročili v priestore Duklianskeho priesmyku (češko-)slovenské štátne hranice a vztýčili tam československú vlajku. V rokoch 1993 - 1997 sa deň armády na Slovensku neoslavoval.

V lete 1997 dostal Vojenský historický ústav v Bratislave pokyn predložiť ministrom obrany SR podklady s návrhom významných vojensko-historických udalostí, ktoré by sa mohli či mali stať východiskom pre stanovenie Dňa Armády Slovenskej republiky. Po internej diskusii vedúcich a vedeckých pracovníkov ústav navrhol štyri dátumy, a to:

- **1. január**, ako deň vzniku Slovenskej republiky (roku 1993), keďže vtedy zároveň vznikla aj Armáda Slovenskej republiky;
- **29. august**, ako deň vypuknutia Slovenského národného povstania (roku 1944);
- **22. september**, ako deň prvého víťazného boja slovenských dobrovoľníkov (roku 1848);
- **6. október**, ktorý bol predtým dňom armády.

Rozkaz ministra

Vtedajší minister obrany SR Ing. Ján Sitek, nominant Slovenskej národnej strany, rozhodol a dal v príslušných orgánoch schváliť a vyhlásiť ako Deň Armády SR 22. september, k čomu vydal 25. novembra 1997 príslušný rozkaz.

Rozkaz ministra obrany SR č. 84 z 25. novembra 1997 bol politickým rozhodnutím. Dnes už je historickým dokumentom, ktorý je však potrebné vnímať nielen ako vojenský rozkaz, ale aj ako politickú deklaráciu s nádychom páťosu, čo je inak pri obdobnom druhu dokumentov vcelku obvyklé. Zračí sa to z niektorých formulácií, ktoré idealizovali či heroizovali bojové aktivity dobrovoľníkov, a nie vždy odzrkadľovali historickú skutočnosť.

V rozkaze sa nejasne a terminologicky hmlisto definoval obraz nepriateľa, takže recipient rozkazu vlastne ani nevedel, respektíve mal len nejasnú predstavu o tom, proti komu slovenskí dobrovoľníci pri Brezovej pod Bradlom bojovali. Prvýkrát sa Deň Armády SR oslavoval 22. septembra 1998. Roku 2002 bola Armáda SR premenovaná, takže odvtedy sa slávi Deň Ozbrojených síl SR.

Historická interpretácia

Prvá výprava dobrovoľníkov na Slovensku sa uskutočnila v časovej nadväznosti na ťaženie bána Josipa Jelačića do Zадunajska proti vojsku v podriadenosti uhorskej vlády.

Pôvodným zámerom ústredného národnopolitického orgánu Slovákov - Slovenskej národnej rady (SNR) - bolo viesť výpravu cez podjavorinský kraj, odtiaľ pozdĺž Váhu do slovenských stolíc a po získaní podpory domáceho obyvateľstva vyvolať povstanie na celom území obývanom Slovákmí. Nedostatočná vojenská pripravenosť výpravy a nepriateľský postoj časti cisárskeho vojska verného uhorskej vláde, ako aj iné príčiny však spôsobili, že sa pôvodný politicko-strategický zámer zmenil. Do popredia sa dostal agitačný, buditeľský charakter ťaženia a jeho akčný rádius sa obmedzil na Podjavorinsko.

Dňa 18. septembra 1848 dobrovoľnícky zbor, ktorého jadro sa sformovalo ešte vo Viedni, prekročil moravsko-slovenské hranice a pozdravovaný delegáciami z okolia dorazil do Myjavy. Údaje o počte dobrovoľníkov sa líšia. Podľa súdobého svedectva Mikuláša Dohnányho: „Do 17. septembra vzrástol počet bojovníkov na 500 hláv a s týmito sa odvážili národní vodcovia vstúpiť na zem slovenskú.“ Očitý svedok a účastník výpravy Samuel Štefanovič však uvádza počet výrazne

¹ OBRANA Mesečník MO SR, ročník XXIX, september 2021, číslo 9

nižší: „Zbor celý, asi 250 – 300 mužov, vybral sa večierkom na Myjavu.“ Tu povstalcí slávnostne vypovedali podriadenosť uhorskej vláde a za najvyšší politický a povstalecký orgán vyhlásili SNR.

V súdobom dokumente z 18. októbra 1848 sa mená, funkcie a konfesijná príslušnosť predstaviteľov SNR uvádzajú takto: „Miloslav Jozef Hurban, prezident dočasnej Rady národnej, evanjelik; Ľudovít Štúr, úd Rady národnej, evanjelik; Michal Miloslav Hodža, úd Rady národnej, evanjelik; Jaroslav Bórik, sekretár Národnej rady, evanjelik; Fraňo Zach, hlavný vodca vojenský, katolík; Bedřich Blůdek, komandant národného vojska, katolík; Bernard Janeček, vodca národného vojska, katolík.“ Dalším tajomníkom SNR sa zakrátko stal Bohuš Nosák.

Vojensko-strategická i politická situácia bola pre slovenské povstanie v tejto oblasti priaznivá. Na slovensko-moravskom pomedzí boli vtedy dislokované jednak dve stotiny 23. pešieho pluku [jeho majiteľom bol poľný podmaršal gróf Ferdinand von Ceccopier] a jednak dve švadróny 6. kyrysnického pluku [poľného podmaršala grófa Karla Ludwiga von Wallmoden-Gimborn].

Nečakaný incident

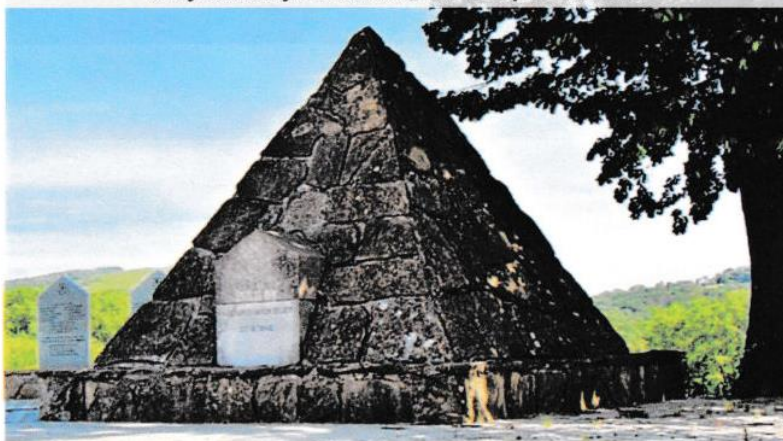
Na Myjave, kde sa rady povstalcov vďaka prílevu miestneho obyvateľstva rýchlo rozrástli, sa však odohral nečakaný incident, keď veliteľ stotiny ceccopierovcov vyzval vodcov výpravy, aby opustili oblasť. Táto požiadavka bola pre povstalcov neprijateľná, lebo časť výzbroje a munície dobrovoľníci uskladnili na dvore budovy obsadenej vojskom. Situáciu zachránil Bernard Janeček so Samuelom Štefanovičom, ktorí zorganizovali nečakaný prepad kasární a vojsko odzbrojili.

Už táto akcia signalizovala, že výprava bude musieť čeliť nielen národným (uhorským) gardám, ktorých oficiálny názov bol Nemzetőrség (čiže národná stráž), ale najmä cisárskym jednotkám z Uhorsku, ktorých podriadenosť vláde vo Viedni alebo v Pešti bola nevyjasnená.

Kyrysnický major

Mohyla na Prietržskej ceste v Brezovej pod Bradlom, postavená na pamäť víťaznej bitky slovenských dobrovoľníkov 22. septembra 1848

Jadro dobrovoľníckej výpravy sa presunulo do Brezovej pod Bradlom, kde sa 22. septembra 1848 odohral prvý vážnejší bojový stret povstalcov s pravidelným vojskom a národnými (uhorskými) gardami.

Plány a priebeh bitky

Samotnú bitku pri Brezovej pod Bradlom možno na základe súdobých svedectiev a kritického historického zhodnotenia podať jednak z hľadiska plánu cisárskeho vojska, a jednak zástoja slovenských dobrovoľníkov. Podľa pôvodného zámeru cisárskych veliteľov sa mal kombinovaný útok cisárskej pechoty a jazdeckta na slovenských povstalcov uskutočniť z troch strán už nadránom 22. septembra 1848, po obsadení okolitých výšin. Plán útoku regulárneho vojska však stroskotal jednak pre neskorý príchod peších stotín ceccopierovcov, jednak pre podcenenie bojového nadšenia slovenských dobrovoľníkov.

Do prvého bojového kontaktu s povstalcami sa dostali Wallmodenovi kyrysníci, ktorí okolo štvrtej hodiny ráno narazili na prvé predsunuté stráže dobrovoľníkov. Dobrovoľníci v počte asi 700 až 800 mužov zaujali výhodné po-

stavie na brezovskom návrší, odkiaľ strelbou bránili kyrysníkom rozvinúť útok. Po vzájomnej prestrelke skúsenejší veliteľ kyrysníkov major Ľudovít Vojnich videl, že v úzľabine so svojim jazdecktom nemá vyhliadky na úspech, a keďže sa mu nepodarilo ani nadviazať spojenie s ceccopierovcami, vydal rozkaz na ústup a odtiahol.

Útok 11. stotiny ceccopierovcov, posilnenej aj národnou gardou zo Senice, sa oneskoril takmer o štyri hodiny, takže dobrovoľníci ho v boji zblízka na bodáky odrazili. Ďalšiu, 8. stotinu tohto pluku približujúcu sa od Vrbového napadli povstalci z dvoch strán, obkľúčili ju, takže jej príslušníci kapitulovali. Ešte v ten istý deň popoludní prinútili dobrovoľníci na útek aj 110-člennú skupinu gardistov, ktorí neinformovaní o vývine situácie prichádzali do priestoru bojiska od Vrbového.

Bitka pri Brezovej pod Bradlom mala veľký morálny význam pre ďalšie rozmach povstania. Ukázalo sa, že povstalci vďaka odhodlaniu dokážu obstáť v otvorenom boji. V bitke sa vyznamenali najmä stotiny, ktorým velili Bedřich Blůdek, Poliák Karol Bakowski a Samuel Štefanovič. Už počas bojov prichádzali narýchlo vyzbrojení muži z blízkeho okolia, aby sa zapojili do akcií, takže počet povstalcov v priebehu dňa dosiahol údajne viac než šesťtisíc mužov. Sebavedomie a bojová nálada dobrovoľníkov narástli, čo ešte umocnil aj slávnostný pohreb obetí boja 25. septembra 1848. Ako zaznamenal Mikuláš Dohnány: „Padlo päť mužov, občanov brezovských, ktorí prví v rady ceccopierov kosami svojimi vrazili.“

Vodcovia výpravy po víťaznom boji však nevyužili situáciu na rozšírenie svojej operačnej základne, a tým ponechali čas provládny miestnym úradom na protiopatrenia a sústredenie vojenských síl.

Text: doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD.
Vojenský historický ústav

Cisárski pešiáci

